

ARHITEKTONSKE POLITIKE REPUBLIKE HRVATSKE

2013–2020.

NACIONALNI PROGRAM ZA VRSNOĆU I KULTURU GRAĐENJA

Nacrt prijedloga

Radna skupina za izradu Prijedloga dokumenta „Arhitektonske politike“

Svibanj, 2012.

**Radna skupina za izradu Prijedloga dokumenta
„Arhitektonske politike“**

Silvio Bašić, dipl.ing.arh.

dr.sc. Borka Bobovec, dipl.ing.arh.

Tea Horvat, dipl.ing.arh.

Helena Knifić Schaps, dipl.ing.arh.

Nives Mlinar, dipl.ing.arh.

Ana Mrak-Taritaš, dipl.ing.arh.

Zlatko Pletikapić, dipl.ing.građ.

Stručna suradnica:

Ines Merćep, dipl.ing.arh.

Tajnica Radne skupine:

Jasna Tucak, dipl.iur.

Tehnička podrška:

Andrijana Pozojević, dipl.ing.arh.

IDENTITET HRVATSKOG PROSTORA

Regionalne posebnosti temeljene na prirodnim i društveno-razvojnim, a ne političkim osobinama, nositelji su vrijednosti i bogatstva nacije i moraju biti u potpunosti sagledani i postavljeni kao osnova od koje kreću svi procesi planiranja.

Zemljovid Hrvatske, kao dugački, djelomično vrlo tanki luk koji se izvio iz mediteranskog krajolika Jadranskog mora ulazeći preko planina u ravnice Panonije, rezultira brojnim različitostima - od konfiguracije tla, flore i faune, naseljenosti, urbano-ruralne strukture, do proizvodnih snaga i proizvodnih mogućnosti. Zemlja takvih različitosti, a time i bogatstva, traži specifičan pristup planiranju uspješnog razvoja.

Podjela Hrvatske se ne može svesti samo na uobičajenu diferencijaciju kopnenog i obalnog dijela. Ona je daleko kompleksnija i neizbježno vezana uz prirodni fenomen, prometne mogućnosti, mentalitet stanovništva, stupanj razvijenosti, tipologiju proizvodnje, navike, povijesno naslijeđe, mogući potencijal razvoja, ulogu u cjelini državne strukture itd. Međimurska i Varaždinska županija, slijedeći uzore neposrednih susjeda, razvijaju uspješnu proizvodnju pretvarajući se u naše razvijenije regije. Nasuprot tome, cijeli granični potez prema Bosni i Hercegovini opterećen negativnim povijesnim naslijeđem, stalnim sukobima i nedavnim ratom, ne pokreće značajniju proizvodnju, ostajući na dimenzijama okućnica. U isto su vrijeme to najvećim dijelom prekrasni krajevi, bez većih urbanih centara. Višestoljetna granična linija i stalni sukobi uništili su povijesnu strukturu pa je u uvjetima izrazito niske gustoće stanovništva teško planirati primjereni razvoj. Proizvodnjase u poljoprivredi drastično mijenja i okućnica više ne može biti osnova egzistencije. Razvoj hrvatskog sela kapitalno je pitanje suvremenog trenutka, čije rješavanje tek treba adekvatno pokrenuti.

Različitost i bogatstvo ambijentalnih prostora rezultirali su tijekom povijesti isto takvom različitosti čovjekovih urbano-ruralnih zahvata. Iako je Hrvatska zemlja gradova, njena manja naselja i ruralna arhitektura vrijednosti su narodnog identiteta najvišeg ranga. Povijesni razvoj u kojem hrvatski duh na obalnom području ne samo da sudjeluje i prati europska zbivanja, nego ga aktivno i stvara - renesansa se otvara antologijskim zahvatom Hrvata Lucijana Vranjanina u Urbinu. U isto vrijeme turska osvajanja onemogućuju normalni razvoj velikog dijela istočnih područja. Unatoč svemu, hrvatski graditeljski duh trajni je signum identiteta i nužno ostaje sačuvan u svojim bitnim vrijednostima.

Obalni pojas mora nije jedinstvena morfološka struktura. Savudrija, zapadna Istra, istočna Istra, podvelebitsko primorje, Ravni kotari, šibenski vodotoci, biokovski masiv, dubrovačka rivijera, otočni niz raznih osobina, različitost podmorja i mikroklike, teme su koje se u tom razmatranju

ne mogu mimoići, uz neizbježne studije i analize svake pojedine situacije. Primarna konkurentnost hrvatskog obalnog područja proizlazi iz njegovih prirodnih i povijesnih vrijednosti, koje u svakom od ovih lokaliteta govore specifičnim jezikom pa je njihovo poznavanje i adekvatna interpretacija osnovni diktat pristupa.

Obalni gradovi ne samo da stvaraju dignitet gradogradnje i prostore dostojne vrijednosti čovjekova života, već svojim arhitektonskim dostignućima ulaze u rang najvrednijih ostvarenja svog razdoblja. Obalna naselja definiraju specifičan jadranski arhitektonski izraz kamenim strukturama jasnih stilskih povijesnih izraza, uz prisutnost suhozida u svim varijantama pejzažnih vrijednosti. U planinskom vijencu koji, izlazeći iz mora, mijenja topografiju krajolika, stvaraju se tipovi regionalne gradnje od drvenih konstrukcija do suhozidne, pa čak i megalitske kamene gradnje. Ravnica će pak stvoriti karakterizaciju šora, izgradnju proizašlu iz elementarne funkcije odnosa stambene kuće s ganjkom i pratećih gospodarskih zgrada. Istarski krajolik brežuljast je kao i zagorski, ali je njihova arhitektonsko-urbana interpretacija potpuno drugačija. Dvorci i ljetnikovci dat će toj slici svu širinu bogatstva, a burgovi trajnost i dokaz tisućljetnog postojanja etnikuma koji i danas obitava na ovom tlu. Barokni urbanizam karakterizirat će obnovu sjevernih gradova i naselja. Kulturološka potka europskih strujanja signirat će hrvatske gradove i sela, verificirajući ih trajno u naslijeđu shvaćanja, vrijednosti i vlastitog identiteta. Svaka od tih pojavnosti neotuđivi je dio hrvatskog kulturološkog naslijeđa i manifestacijasamobitnosti te se s istom snagom jasno čita na slavonskom šoru, zagrebačkom Zrinjvcu, kuli Velikog Tabora, dubrovačkoj Minčeti, turopoljskoj korablji ili na hvarskoj trifori.

Materijalna svjedočanstva hrvatskog identiteta dovoljna su da se shvati nužnost ne samo očuvanja i zaštite, već i njihove uloge kao pokretačke iskre u razvojnom procesu suvremenog arhitektonskog izraza. Zato je nužno postaviti osnove pristupa i kretanja u svim varijantama postojećih ostvarenja, da bi unutar njih stvaralački poriv novuma koji dolazi mogao dostići vrijednosti identiteta. Kulturološko naslijeđe nije mrtva prošlost, nego živa osnova građenja budućnosti. Vrijednosti naslijeđa moraju biti sačuvane, a suvremene mogućnosti i stremljenja samo obogaćuju dani trenutak ostvarenjima čitkog identiteta koji postaje trajni put razvoja. Sučeljavanje prošlog i suvremenog, svjetskog i regionalnog, nije sukob već otvorena vrata novih mogućnosti. Da bi se taj put mogao ostvariti, moraju se definirati osnovni postulati koji određuju kako pristup arhitekturi, tako i njezinu kreativnu razinu i nužnost prosudbe vrsnoće. U procesu koji omogućuje građenje oni moraju biti prisutni u svim svojim komponentama.

akademik Boris Magaš

SADRŽAJ

A/ UVOD

B/ IZVORIŠNE OSNOVE

C/ CILJEVI

D/ ARHITEKTONSKE POLITIKE 2013-2020.

1. Društvena svijest
2. Javni zahvati u prostoru
3. Graditeljsko naslijeđe
4. Razvoj, planiranje i uređenje prostora
5. Građenje i oblikovanje prostora
6. Stanovanje
7. Natječaji za najkvalitetnije rješenje kao put do izvrsnosti
8. Obrazovanje
9. Prostor i arhitektura kao pokretači gospodarskog razvoja
10. Zakonodavni okvir

E/ ZAKLJUČAK

F/ PRILOZI

A/ UVOD

Što je arhitektura?

Arhitektura je cjelokupan izgrađen prostor koji predstavlja fizički okvir unutar kojega se odvijaju ljudske aktivnosti.

Arhitektura je temeljno obilježje povijesti, kulture i života svake nacije.

Arhitektura je umjetnost građenja, oblikovna nadgradnja tehničkog čina nastajanja čovjekova životnog prostora kojim stvaralačko htijenje definira i oplemenjuje svoje postojanje, manifestirajući time stvaralačku komponentu ljudskosti.

U najširem smislu, arhitektura predstavlja cjelokupan, od čovjeka kreativno stvoren (izgrađeni) prostor koji obuhvaća zgrade i građevine, vanjske prostore, infrastrukturu, krajobraz i ostale prostorne vrijednosti.

Zašto je arhitektura bitna?

Kvalitetan izgrađeni prostor je, uz očuvanu prirodu, temeljna potreba svakog čovjeka i preduvjet svekolikog razvoja društva. Podizanje razine kvalitete izgrađenog prostora izravno utječe na kvalitetu života. Što znači da vrsnoćom izgrađenog prostora povećavamo vrijednost životnog prostora kako pojedincu tako i društvu.

Vrsnoća izgrađenog prostora predstavlja opći interes. Ona nije rezultat slučajnosti, nego se stvara neposrednim, savjesnim i koordiniranim djelovanjem arhitektonske i drugih struka, uz visoku društvenu svijest i političku volju. Odnos prema izgrađenom prostoru pokazuje kulturu naroda i važan je identifikacijski čimbenik.

Arhitektura je, također, i jedan od slojeva kulturnog naslijeđa koji govori o tome tko smo i kamo idemo, ona ima snažan utjecaj na kreiranje lokalnog i nacionalnog identiteta.

Arhitektura se uvijek odnosi na određeno mjesto i vrijeme čime se određuje odnos prema postojećem izgrađenom ili prirodnom okruženju, ali i stvara kulturno naslijeđe. Upravo činjenica da odražava vrijeme u kojem je stvorena, čini arhitekturu važnim dijelom kulturne baštine, povijesti i identiteta. Već danas moramo voditi računa o tome da je sve ono što stvaramo zapravo kulturno naslijeđe budućnosti.

Što su arhitektonske politike?

Arhitektonske politike su dio ukupne politike Države, kojim se iskazuje opći interes za kvalitetu sveukupnog prostora, te kao takve trebaju postati katalizator procesa održivog razvoja i unapređenja oblikovnih vrijednosti utemeljenih u graditeljskim posebnostima, zaštiti zdravlja, zaštiti klime i sigurnosti.

Arhitektonskim se politikama definira i unapređuje svekolika kultura građenja, daje smisao principima održivog razvoja u kvalitetnom, sigurnom i zdravom okolišu, podiže svijest javnosti o značaju kulturnog krajobraza te potiče transparentnost i interakciju svih zainteresiranih strana u procesu oblikovanja prostora.

Zašto su arhitektonske politike bitne?

Arhitektonske politike definiraju strateške smjernice za ostvarenje temeljnih ljudskih prava na razvoj i kvalitetan život, a zasnivaju se na sljedećem:

- kvaliteta izgrađenog prostora je temeljna potreba svakog pojedinca;
- kvaliteta izgrađenog prostora je opći interes;
- Država ima dužnost ostvariti pravo na razvoj i život u kvalitetnom izgrađenom prostoru.

Tko provodi arhitektonske politike?

Arhitektonske politike koordinirano provode, neposredno ili posredno, svi dionici prostornog razvoja: zakonodavac, tijela javne uprave na svim razinama, akademska zajednica, znanstvene institucije, strukovne organizacije i udruge, arhitekti i inženjeri, kulturne institucije, organizacije i udruge, udruge građana, pojedinci i mediji.

B/ IZVORIŠNE OSNOVE

Pokretanje procesa donošenja arhitektonskih politika Republike Hrvatske rezultat je organiziranosti i višegodišnjeg nastojanja struke te sustavnog i koordiniranog rada na nacionalnom i međunarodnom planu, što se očituje kroz sljedeće:

- članstvo komorski organizirane struke (Hrvatske komore arhitekata - HKA) u Vijeću arhitekata Europe (ACE);
- članstvo HKA, Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja (MGIPU), Ministarstva kulture (MK) i pojedinaca u Europskom forumu za arhitektonske politike (EFAP);
- članstvo Udruženja hrvatskih arhitekata (UHA) u Međunarodnom udruženju arhitekata (UIA);
- članstvo Hrvatske u organizacijama EUROPLAN i UN HABITAT.

Donošenje nacionalnih arhitektonskih politika ima svoja uporišta u:

- zakonskoj regulativi iz područja prostornog uređenja i gradnje (Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske, lipanj 1997, Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, svibanj 1999, Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske, veljača 2009, Zakon o prostornom uređenju i gradnji, svibanj 2011);
- organiziranosti arhitektonske i inženjerskih struka u strukovne komore;
- konsenzusu arhitektonske struke na 1. kongresu hrvatskih arhitekata iskazanom u zaključcima - *Deset prijedloga za nacionalnu politiku arhitekture i Gradnja na obali*, Zadar, listopad 2004;
- konsenzusu arhitektonske struke na 2. kongresu hrvatskih arhitekata - *Zaključci 2. kongresa hrvatskih arhitekata*, Opatija, listopad 2007;
- konsenzusu arhitektonske struke na 3. kongresu hrvatskih arhitekata – *Apolitika, Smjernice za izradu arhitektonske politike*, Split, listopad 2010;
- *IZJAVA o arhitektonskim politikama*, zaključak 3. kongresa hrvatskih arhitekata, Split 2010, potpisana od strane Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Savjeta za prostorno uređenje Republike Hrvatske, Hrvatske komore arhitekata i Udruženja hrvatskih arhitekata;
- stavovima Savjeta za prostorno uređenje Države iskazanim u dokumentima upućenim/prihvaćenim na Vladi Republike Hrvatske:
(2005) *Prijedlog prijeko potrebnih mjera za unapređenje politike uređenja prostora*, Zagreb

- (2006) *Procjena stanja u prostoru i preporuke za unapređenje uređenja prostora Republike Hrvatske*, Zagreb;
- (2007) *Izvešće o radu 2004-2007*, Zagreb;
- (2008) *Izvešće o radu u 2008*, Zagreb;
- (2009) *Kriteriji za planiranje turističkih predjela obalnoga područja mora*, Zagreb;
- (2010) *Kriteriji i smjernice za planiranje golfskih igrališta*, Zagreb;
- (2010) *Smjernice i kriteriji za arhitektonsku vrsnoću građenja*, Zagreb;
- (2011) *Izvešće o radu u 2011*, Zagreb;
- (2011) Zbornik radova i Zaključci znanstveno-stručnog skupa *Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske*, Zagreb
- Zaključcima znanstveno-stručnog skupa *Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske*, Zagreb;
 - Programatskom tekstu *Arhitektonska politika i kultura građenja za Hrvatsku u Europi*, Helena KnifićSchaps (2008), Imenik ovlaštenih arhitekata Razreda arhitekata Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu (RA HKAIG), službena internetska stranica Europskog foruma za arhitektonske politike (EFAP);
 - uvođenju arhitekture u *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* na inicijativu RA HKAIG-a i Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2010.g.;
 - međunarodnim dokumentima iz područja prostornog uređenja i arhitekture (*Rezolucija Vijeća Europske unije o arhitektonskoj kvaliteti urbanog i ruralnog okoliša*, 2001; *UIA bijela knjiga - Budućnost arhitekture/Prijedlozi za izgrađeni okoliš*, 2002; *Europska stambena povelja*, travanj 2006; *Revidirana EU strategija održivog razvoja*, lipanj 2006; *Teritorijalna agenda Europske unije*, svibanj 2007; *Leipziška povelja o održivim europskim gradovima*, svibanj 2007; *Odluka Europskog parlamenta o stanovanju i regionalnoj politici*, svibanj 2007);
 - zastupljenost Hrvatske u stručnoj studiji *Survey on European Architectural Policies*, Europski forum za arhitektonske politike (EFAP), 2012;
 - *Odluci o osnivanju i imenovanju članova i tajnika Radne skupine za izradu Prijedloga dokumenta „Arhitektonske politike“* od 2. lipnja 2011. godine, potpisnik ministar Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva Branko Bačić;
 - *Odluci o osnivanju i imenovanju članova i tajnika Radne skupine za izradu Prijedloga dokumenta „Arhitektonske politike“* od 18. siječnja 2012. godine, potpisnik ministar Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja Ivan Vrdoljak.

C/ CILJEVI

Arhitektonske politike Republike Hrvatske usmjerene su u ostvarivanje tri osnovna cilja:

1. Kultura građenja kao preduvjet kvalitete izgrađenog prostora

Kultura građenja je trajan proces razvoja izgrađenog prostora i našeg odnosa prema njemu, kojim utječemo na podizanje razine njegove kvalitete. Podizanje razine kulture građenja neophodan je preduvjet da briga za izgrađeni prostor postane briga svih nas.

2. Kvaliteta izgrađenog prostora kao osnova za dobar život svakog pojedinca

Život svakog pojedinca bit će kvalitetniji u zdravim, sigurnim, inspirativnim i funkcionalno oblikovanim prostorima. Izgrađen prostor treba biti poticajan životni ambijent, a njegovavrsnoća predstavlja osnovu za kvalitetunaših života.

3. Kvaliteta arhitekture kao poticaj nacionalnog razvoja i napretka

Arhitektura zbog svoje sveprisutnosti utječe na društvo u cjelini. Prepoznatljiva i kvalitetna arhitektura ima potencijalpokretanja nacionalnog razvoja i napretka, te pozitivan utjecaj na pozicioniranje Hrvatske na međunarodnom planu.

Za ostvarivanje navedenih ciljeva arhitektonske politike prepoznaju 10 neodvojivo povezanih tematskih područja:

1. Društvena svijest
2. Javni zahvati u prostoru
3. Graditeljsko naslijeđe
4. Razvoj, planiranje i uređenje prostora
5. Građenje i oblikovanja prostora
6. Stanovanje
7. Natječaji za najkvalitetnije rješenje kao put do izvrsnosti
8. Obrazovanje
9. Prostor i arhitektura kao pokretači gospodarskog razvoja
10. Zakonodavni okvir

Realizacijom planiranih akcija, unutar svakog od navedenih tematskih područja, stvorit će se preduvjeti za ostvarenje ciljeva arhitektonskih politika.

D/ ARHITEKTONSKE POLITIKE 2013-2020.

1. DRUŠTVENA SVIJEST

Razina kvalitete izgrađenog prostora rezultat je stupnja društvene odgovornosti prema prostoru koji nas okružuje i njegovu očuvanju. Visoka razina društvene svijesti o značaju izgrađenog prostora osnovni je preduvjet za ostvarivanje njegove kvalitete.

Izgrađeni prostor predstavlja ukupnost rada profesionalaca - arhitekata i inženjera, ali i područje interakcije politike, profesije i pojedinaca. Izgrađeni prostor je svakodnevna uporabna vrijednost i temelj kulture građenja (BAUKULTUR) kao trajnog procesa javnog dijaloga o njegovoj kvaliteti. Edukacija i svijest o značaju izgrađenog prostora su pravo i obveza svakog pojedinca kako bi mogao preuzeti odgovornost i kompetentno sudjelovati u donošenju odluka koje se tiču njegove kvalitete, razvoja i zaštite.

Izazovi

Podizanje društvene svijesti

Sustavnim podizanjem društvene svijesti o značaju kvalitete izgrađenog prostora treba unapređivati stavove korisnika, privatnih ulagača i naručitelja na način da znaju prepoznati i tražiti kvalitetu te tako utjecati na postupno podizanje kvalitete izgrađenog prostora na višu razinu.

Sudjelovanje u donošenju odluka

Odluke koje se odnose na razvoj, planiranje i uređenje prostora, od definiranja ciljeva, do realizacije, moraju biti predmet javnih rasprava pri čemu su transparentni sustav i dobro informirana i aktivna javnost preduvjet donošenja kvalitetnih odluka.

Kontinuirana promocija arhitekture

Za uspješno podizanje društvene svijesti potrebno je osigurati kontinuiranu promociju arhitekture, kako preko javnih medija, tako i putem strukovnih organizacija i institucije koja bi trebala biti osnovana kao informacijski i promocijski centar hrvatske arhitekture.

Inicijative

- **uspostavljanje nacionalne platforme za kvalitetu i kulturu građenja (BAUKULTUR),**
akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja i Ministarstvo kulture
- nositelji,
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, obrazovne i znanstvene institucije, strukovne organizacije, akademska zajednica
akcije: - osnivanje nacionalne platforme, definiranje plana i programa rada koji obuhvaća:
 - pokretanje stručnog dijaloga unutar i između struka u planiranju, projektiranju i građenju i zainteresirane javnosti, (vlasnika zemljišta, ulagača, korisnika, proizvođača materijala i opreme, kulturnih i znanstvenih institucija i dr.)
 - pokretanje javnog dijaloga o značaju i unapređenju kvalitete izgrađenog prostora;
 - stvaranje medijske platforme za informiranje i edukaciju javnosti o značaju kvalitete izgrađenog prostora;
- **unapređenje procedura sudjelovanja zainteresirane javnosti u postupcima donošenja odluka o razvoju, planiranju i uređenju prostora**
akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, strukovne organizacije, akademska zajednica
akcije: - osiguranje pravodobnog informiranja i uključivanja zainteresirane javnosti u svim fazama donošenja odluka;
 - donošenje nacionalnog programa za obrazovanje odraslih na području izgrađenog prostora i kulturnog krajobraza, za ostvarenje aktivnijeg sudjelovanja javnosti u donošenju relevantnih odluka.
- **uspostavljanje sustava za informiranje, promicanje, istraživanje i inovacije u arhitekturi**
akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja i Ministarstvo kulture
- nositelji,
strukovne organizacije, akademska zajednica, znanstvene institucije
akcije: osnivanje institucije za informiranje i promociju, te istraživanja i inovacije u arhitekturi - Institut za arhitekturu.

2. JAVNI ZAHVATI U PROSTORU

Javni zahvati u prostoru su sveprisutni i najvidljiviji, te je za kvalitetu sveukupnog izgrađenog prostora od vitalne važnosti da javni naručitelji u realizaciji svojih projekata osiguraju visoke standarde kvalitete.

Za ukupnu sliku izgrađenog prostora arhitektonska vrsnoća je važna bez obzira radi li se o zgradama, javnim prostorima, krajobraznim ili infrastrukturnim zahvatima.

Principi kvalitete moraju obuhvatiti sve aktivnosti koje imaju izravan i/ili neizravan utjecaj na kvalitetu izgrađenog prostora. Također, kako je gradnja dugotrajan proces, neophodno je osigurati da se njena izvedba i planiranje odvija na profesionalan i transparentan način.

Izazovi:

Javne građevine i javni prostori kao uzor

Javne građevine i javni prostori trebaju biti visoke kvalitete što podrazumijeva kvalitetno oblikovanje, održivost, pristupačnost, zdravo korištenje, te kvalitetnu izvedbu.

Visokom kvalitetom u planiranju, projektiranju i realizaciji javnih investicija javni naručitelj postavlja standarde i pridonosi općem razvoju kvalitete izgrađenog prostora, te daje pozitivan primjer i privatnim ulagačima i naručiteljima.

Dugoročna opravdanost javnih investicija

Ulaganja u gradnju su najveća i najdugoročnija društvena investicija, te je prilikom donošenja odluka o njima potrebno razmišljati dugoročno.

Javni naručitelji moraju u interesu javnosti postići optimalan odnos cijene gradnje i energetske učinkovitosti, arhitektonske vrsnoće, funkcionalnosti i gospodarske opravdanosti. Već u ranoj fazi planiranja investicije i izrade projektnog zadatka potrebno je uz troškove gradnje predvidjeti i troškove održavanja i korištenja za predviđeni životni vijek građevine.

Javni naručitelji dužni supromovirati ekološka i energetska učinkovita i samodostatna rješenja.

Osiguranje kvalitete javnih zahvata u prostoru

U postupcima javne nabave presudno treba biti mjerilo kvalitete, a ne mjerilo cijene i kvantitete usluga planiranja i projektiranja. Transparentne procedure, odgovoran i stručan pristup te kriteriji kvalitete trebaju biti primjenjivani, ne samo kod javne nabave usluga planiranja i projektiranja, nego i kod javnih radova.

U postupcima javne nabave usluga planiranja i projektiranja naručitelji kvalitetu trebaju ostvariti provođenjem natječaja za najkvalitetnije idejno rješenje, pri čemu mjerila kvalitete uključuju: arhitektonsku vrsnoću, održivost, funkcionalnost, te ekološke, socijalne i druge kriterije.

Inicijative

- **definiranje standarda kvalitete javnih zahvata u prostoru**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,

druga nadležna ministarstva, akademska zajednica, strukovne organizacije

- akcije:
- izrada prostornih standarda za planiranje i projektiranje zgrada i prostora javne i društvene namjene, sportsko-rekreacijske namjene, te infrastrukturnih sustava;
 - izrada standarda kvalitete za građenje i opremanje javnih zahvata u prostoru;
 - uspostava sustava gospodarenja javnim građevinama s ciljem njihova dugoročnog i održivog korištenja.

- **osiguranje transparentnosti i dugoročne opravdanosti javnih investicija**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja i Ministarstvo financija

- nositelji,

Ministarstvo gospodarstva, strukovne organizacije i akademska zajednica

- akcije:
- donošenje pravilnika o jedinstvenoj metodologiji izrade investicijskih projekata, kojim će se osigurati transparentnost provođenja i dugoročna opravdanost javnih investicija;
 - definiranje modela određivanja i sustavnog praćenja etalonske vrijednosti radova u graditeljstvu.

- **afirmacija natječaja za najkvalitetnije idejno rješenje kao provjerene metode kojom se osigurava kvaliteta javnih zahvata u prostoru**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja – nositelj,

Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo financija, Ministarstvo kulture, strukovne organizacije, raspisivači, provoditelji

- akcije:
- promocija svrhovitosti provedbe natječaja za najkvalitetnije idejno rješenje,
 - predstavljanje projektnih ciljeva i rezultata natječaja;
 - edukacija javnih naručitelja o provedbi natječaja.

3. GRADITELJSKO NASLIJEĐE

Graditeljsko naslijeđe čini jezgru nacionalne kulture. Naš izgrađeni prostor rezultat je rada društva tijekom stoljeća što ga čini iznimno važnim izvorom za razumijevanje kulture.

Višestruki slojevi vremena pomažu i u stvaranju identiteta mjesta, gdje su kulturna dobra katalizatori osvještavanja javnosti i vlasti o regionalnom i lokalnom identitetu, te predstavljaju prepoznatljive modele vrsnoće izgrađenog prostora.

Zaštita i očuvanje graditeljskog naslijeđa, stoljećima stvaranih kulturnih krajobraza, je nacionalni prioritet, jer upravo bogata graditeljska baština upućuje na slojevitost kulture građenja, pretvarajući je u jedinstveni nacionalni identitet.

U upravljanju kulturnim dobrima odlučujuću ulogu mora imati država, koja će, ne samo kroz sustav zaštite i unapređenje regulative, nego i svojim odnosom prema njihovu čuvanju, zaštiti, i održivom korištenju, biti primjer ostalim vlasnicima i korisnicima.

Naše kulturno naslijeđe je poticaj i premisa za razvoj suvremene arhitekture, pri čemu zaštita graditeljskog naslijeđa mora biti usmjerena ka primjerenom korištenju te kvalitetnom i ravnopravnom dodiru povijesnog i suvremenog arhitektonskog izraza.

Polazišta

- *Zakonska regulativa o zaštiti graditeljskog naslijeđa – zakoni, pravilnici, uredbe:*
Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara
Zakon o obnovi ugrožene spomeničke cjeline Dubrovnika
Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske
Registar kulturnih dobara RH, sastavljen od: Liste zaštićenih kulturnih dobara, Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja i Liste preventivno zaštićenih kulturnih dobara
- *Prihvaćeni zakoni, uredbe i konvencije na razini Europske unije i UNESCO-a*
- *Spomenici graditeljske kulture na listi svjetske kulturne i prirodne baštine UNESCO-a: Dioklecijanova palača, Stari grad Dubrovnik, Eufrazijeva bazilika, Povijesna jezgra Trogira, Šibenska katedrala*

Izazovi

Registar kulturnih dobara

Sustav registracije treba imati cjelovit, sveobuhvatan, transparentan, te stručnjacima, javnosti i ulagačima dostupan središnji upisnik kulturnih dobara. Kvaliteta, razina obrađenosti te dostupnosti i jednostavnosti pretraživanja dokumentacije o kulturnim dobrima neki su od osnovnih preduvjeta za djelotvorno korištenje kulturnih dobara kao održivog resursa.

Održivo korištenje graditeljskog naslijeđa

Značaj graditeljskog naslijeđa za širi kulturni identitet i nacionalno gospodarstvo zahtijeva da se u njegovoj zaštiti, prezentaciji i/ili korištenju uzme u obzir društveno i gospodarsko okruženje. Održivo korištenje graditeljskog naslijeđa podrazumijeva da se ekonomski zahtjevi zaštite ostvare odabirom primjerene namjene i korištenja kulturnog dobra, pri čemu kulturna dobra imaju i značajnu indirektnu i neuporabnu vrijednost.

Upravljanje kulturnim dobrima

Kulturna dobra su izuzetna društvena vrijednost kojima se treba primjereno upravljati, a Država svojim odnosom prema njihovu čuvanju, zaštiti, unapređenju i održivom korištenju, treba biti primjer ostalim vlasnicima, korisnicima i ulagačima.

Ravnopravnost povijesnog i suvremenog arhitektonskog izraza

Zaštita graditeljskog naslijeđa mora biti usmjerena na korištenje zasnovano na kvalitetnom i ravnopravnom dodiru povijesnog i suvremenog arhitektonskog izraza. Bogatstvo graditeljskog naslijeđa rezultat je povijesne slojevitostigdje suvremena arhitektura postaje naslijeđe budućnosti.

Inicijative

- **unapređenje sustava kontinuiranog praćenja i inventarizacijegraditeljskog naslijeđa**
akteri: Ministarstvo kulture – nositelj,
konzervatorski zavodi
akcije: - uspostava cjelovitog i javnosti dostupnog središnjeg upisnika kulturnih dobara;
- uspostava sustava i standarda evidencije i inventarizacije kulturnih dobara;
- osiguranje kontinuiranog praćenja i sveobuhvatne evidencije kulturnih dobara.

- **uspostava sustava valorizacije i zaštite vrijednog graditeljskog naslijeđa 20. i 21. stoljeća, koje nije u sustavu konzervatorske zaštite**

akteri: Ministarstvo kulture - nositelj,

akademska zajednica, državni instituti, kulturne institucije, strukovne organizacije

akcije: - definiranje kriterija valorizacije i način zaštite;

- uvođenje kategorije *autorskog djela hrvatske arhitekture* te izrada popisa.

- **osiguranje održivog korištenja graditeljskog naslijeđa**

akteri: Ministarstvo kulture - nositelj,

Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo uprave, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, Ministarstvo turizma, konzervatorski zavodi, državni instituti, akademska zajednica

akcije: - osiguranje učinkovitog donošenja i provedbe relevantne zakonske regulative u nadresornoj suradnji ministarstava i nadležnih institucija;

- uspostava integralnog sustava planiranja i upravljanja u zaštiti i očuvanju, te održivom korištenju graditeljskog naslijeđa;

- unapređenje sustava izrade konzervatorskih studija i podloga u pogledu definiranja uvjeta zaštite i uvjeta korištenja kulturnog dobra uz primjenu stručnih kriterija vrednovanja;

- unapređenje mehanizama financiranja kojima će se osigurati održivo korištenje kulturnih dobara.

- **promicanje aktivne zaštite kulturnih dobara za društvene i gospodarske potrebe, a posebno kao atraktivnog čimbenika u turističkoj ponudi**

akteri: Ministarstvo kulture – nositelj,

Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo uprave, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo turizma, konzervatorski zavodi

akcije: - promocija ukupnih vrijednosti hrvatskog graditeljskog naslijeđa kao prvorazrednog humanističkog i gospodarskog čimbenika;

- uspostava sustava kontinuirane izobrazbe vlasnika, korisnika i upravitelja kulturnih dobara o njihovim pravima i obvezama u složenom procesu zaštite i očuvanja graditeljskog naslijeđa.

- **unapređenje vrijednosnih kriterija zaštite, očuvanja i obnove graditeljskog naslijeđa**
akteri: Ministarstvo kulture – nositelj,
akademska zajednica, strukovne organizacije
akcije: - uspostava stručnog dijaloga o vrijednosnim kriterijima zaštite, očuvanja i
obnove graditeljskog naslijeđa;
- osiguranje ravnopravnosti povijesnog i suvremenog arhitektonskog izraza pri
obnovi graditeljskog naslijeđa.

4. RAZVOJ, PLANIRANJE I UREĐENJE PROSTORA

Različito i ambijentalno bogatstvo hrvatskih prostora rezultirali su tijekom povijesti isto takvom različitošću urbano-ruralnih i infrastrukturnih zahvata koji predstavljaju trajnu značajku nacionalnog identiteta i nužno moraju ostati sačuvani u svojim bitnim vrijednostima. Taj prostor je jedinstven, izniman, ali potrošiv resurs prema kojem se moramo odnositi odgovorno, s naročitom pozornošću i poštovanjem.

Kvalitetno prostorno planiranje osnovni je preduvjet zaštite, očuvanja prostora kao temeljnog nacionalnog dobra, te osiguranja održivog prostornog razvoja i visoke kvalitete izgrađenog prostora. Svako djelovanje u prostoru započinje prostornim planovima, a nastavlja se arhitektonskim, inženjerskim i krajobraznim projektiranjem. Interdisciplinarnost u planiranju i projektiranju uvjet je odgovornom pristupu kulturnom krajobrazu.

Prostorno uređenje se temelji na sustavu prostornog planiranja gdje se dokumentima prostornog uređenja određuje dugoročna strategija, ali i kratkoročne mjere uređenja prostora.

Međusobno usklađena, fleksibilna i adaptabilna prostorno-planska dokumentacija, kao odgovor na nagle promjene u gospodarstvu ili društvene i prirodne fenomene, pretpostavke su za unapređenje gospodarskih, društvenih, prirodnih, kulturnih i ekoloških polazišta održivog razvoja u prostoru Republike Hrvatske kao osobito vrijednom i ograničenom nacionalnom dobru na načelu integralnog pristupa prostornom planiranju.

Polazišta

- *Prostorno planiranje u Republici Hrvatskoj počiva na strateškim dokumentima (Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske, Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske) zakonskoj regulativi i podzakonskim aktima.*
- *Teritorij Republike Hrvatske je pokriven prostornim planovima strateške razine (prostorni planovi županija i planovi jedinica lokalne samouprave – općina i gradova) i provedbene razine.*
- *Republika Hrvatska potpisnica je sporazuma NATURA 2000, temeljem kojeg će, kao i temeljem Nacionalne ekološke mreže (CRO-NEN), veliki dio njezina teritorija biti zaštićen kao posebno vrijedna područja.*

Izazovi

Prostorni razvoj

Kvalitetan prostorni razvoj podrazumijeva razvoj uravnoteženog i policentričnog urbanog sustava, uspostavu novog odnosa između urbanih i ruralnih područja, osiguranje ravnopravnosti pristupa infrastrukturi, znanju i održivom razvoju, te razborito upravljanje i zaštitu prirode i kulturne baštine.

Vizija prostornog razvoja Republike Hrvatske mora se temeljiti na očuvanju državnih i regionalnih prostornih obilježja te prirodne i kulturne baštine s ciljem unapređenja uvjeta gospodarskog i društvenog razvoja, a u skladu s dokumentima prostornog razvoja zemalja Europske unije.

Za njeno ostvarenje potrebno je provesti odgovorno, interdisciplinarno, stručno utemeljeno i transparentno preispitivanje svih uvjeta očuvanja i zaštite prostora, kao i svih nacionalnih strategija, kako bi se odabrala optimalna rješenja, odnosno razvojne strategije uskladile, ne samo međusobno, nego i s mogućnostima (kapacitetima) prostora.

Očuvanje posebnosti i raznovrsnosti

Očuvanje posebnosti i raznovrsnosti krajobraza i izgrađenog prostora u pojedinim regijama, područjima, gradovima i naseljima je osnovna pretpostavka kvalitetnog prostornog razvoja. Ona zahtijeva temeljitu valorizaciju prostora, prirodnih fenomena i kulturnog krajobraza koje je nužno zaštititi kao prirodne fizionomijske elemente i nositelje urbanog identiteta.

Planska zaštita i očuvanje tih područja uključuje prepoznavanje mogućih načina korištenja kako bi se primjereno iskoristili njihovi potencijali.

Prostorno planiranje

Prostorno planiranje, kao sastavnicu sustava prostornog uređenja, treba unapređivati uvažavajući prostorne, ekološke, socijalne i ekonomske komponente. Samo na taj način moguće je odgovorno postupati s nacionalnim prirodnim i stvorenim resursima te holističkim pristupom pružiti održivo rješenje za nadolazeće izazove.

Novi urbani izazovi često su planerima nepoznati i duboko povezani pa je potreban timski rad stručnjaka komplementarnih disciplina kako bi se identificirala, razvila i primijenila nova rješenja. Sustav prostornog planiranja potrebno je unaprijediti uvođenjem novih alata, novih vrsta tematskih prostornih planova, normativa i standarda za opremanje naselja i novih kriterija, kako bi se osigurala vrsnoća planiranja u svim razinama.

Obala i otoci

Morska obala i otoci značajni su nositelji našeg nacionalnog identiteta prepoznati u svjetskim okvirima, a zakonom su zaštićeni kao područje od osobitog interesa Republike Hrvatske.

U zaštićenom obalnom pojasu mora propisani su kriteriji uređenja obalnog prostora.

Cjelovitim sagledavanjem, valorizacijom prirodnih vrijednosti i urbanih središta treba odrediti održivi kapacitet kako bi se postojeće senzacije što bolje prezentirale i brendirale, a korisnicima obalnog prostora osigurala visoka kvaliteta života.

Radi topografskih, morfoloških i drugih raznolikosti, potrebno je preispitati liniju ZOP-a i odrediti je prema stvarnom stanju na terenu.

Neophodno je također, u zemlji s razvijenom obalom kao što je to Hrvatska, jednoznačno odrediti pomorsko dobro te time i kompetencije u njegovu korištenju, a u cilju daljnjeg razvoja obalnog područja i otoka.

Urbani razvoj

Hrvatska je zemlja malih gradova prepoznatljivog urbanog identiteta, povijesti i graditeljskog naslijeđa. Osim globalnih problema kao što su klimatske promjene, porast siromaštva i nejednakosti te manjak obrazovanja, posebnosti prostora Hrvatske su demografska implozija, koncentracija stanovništva u gradovima, neujednačen prostorni razvoj, ali i velik prostorni potencijal za razvoj gradova.

Urbani razvoj treba težiti policentričnom i održivom razvoju gradova. Preduvjet održivog razvoja gradova je osiguranje zdravlja i sigurnosti stanovnika, odnosno briga o uklanjanju nepovoljnih utjecaja građenja na sve sastavnice okoliša (geološke, hidrološke, klimatske promjene i dr.), smanjenju rizika i posljedica elementarnih nepogoda, te osiguranju prava na dostupnost i mobilnost čime se štedi vrijeme i energija, smanjuju negativni utjecaji na okoliš i podiže razina kvaliteta urbanih prostora.

Prostorno uređenje

Prostorno uređenje zahtijeva učinkovite instrumente provedbe. Kvaliteta izgrađenog prostora treba se temeljiti na prostornoj viziji, kako bi se na optimalan način uredio prostor, a ne na vlasničkim odnosima kao preduvjetu provedivosti dokumenata prostornog uređenja.

Temeljni dokument svakog kvalitetnog sustava prostornog uređenja je zemljišna politika, ona podrazumijeva urbanu komasaciju, odnosno modele socijalno pravednog gospodarenja zemljištem utemeljenog na jednakopravnosti korištenja prostora. Zemljišna politika je značajan dio sustava prostornog uređenja.

Bitan instrument provedbe je i fiskalna politika. Prilagodbe fiskalne politike mogu imati presudan utjecaj u pravcu policentričnog razvoja Hrvatske, kao i na održivo upravljanje vlasništvom.

Inicijative

- **pokretanje izrade nove strategije i programa prostornog uređenja**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja - nositelj,
Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo turizma, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo kulture, znanstvene institucije, akademska zajednica, strukovne organizacije

akcije: - definiranje vizije budućeg razvoja Države,
- pokretanje javne rasprave o viziji budućeg razvoja.

- **primjena europskih smjernica i direktiva u nacionalnom sustavu prostornog razvoja i prostornog uređenja**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,
savjeti Vlade, nadresorno tijelo Vlade Republike Hrvatske, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, akademska zajednica, znanstveni instituti, strukovne organizacije

akcije: - preispitivanje razvojnih mogućnosti u uvjetima zaštićenog prostora
- uspostava institucionalnih i pravnih okvira za skrb o vlastitim krajobrazima sukladno preuzetim obvezama iz Europske konvencije o krajobrazima (Europeanlandscapeconvention) kroz: izradu krajobrazne politike Republike Hrvatske, identifikaciju, dokumentiranje i vrednovanje hrvatskih krajobraza, te izradu krajobrazne osnove Republike Hrvatske.

- **osnivanje državne institucije za prostorni razvoj, kao strateške planerske ustanove za usklađenje interesa svih resornih ministarstava i korisnika prostora**

akteri: Vlada Republike Hrvatske - nositelj,

akcije: osnivanje Državnog zavoda za prostorni razvoj

- **unapređenje, usklađenje i definiranje kriterija, standarda i normativa za izradu prostornih planova**

akteri: Državni zavod za prostorni razvoj - nositelj,
Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Savjet prostornog uređenja, strukovne organizacije, znanstveni instituti

akcije: - unapređenje standarda i normativa izrade prostornih planova;
- osiguravanje uvjeta za arhitektonsku vrsnoću u prostorno-planskoj dokumentaciji;

- primjena geoinformatičkih sustava u prostornom planiranju.

- **osiguranje vrsnoće prostorno-planske dokumentacije**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,
akademska zajednica, strukovne organizacije

akcije: uspostava sustava za ocjenu uspješnosti prostorno-planske dokumentacije.

- **oblikovanje i usklađenje kriterija i standarda zaštite i unapređenja jadranskog područja**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja – nositelj,
Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo uprave, savjeti Vlade, znanstveni instituti, strukovne organizacije, akademska zajednica

akcije: - izmjena i unapređenje zakonske regulative;
- revizija crte zaštićenog obalnog pojasa mora (ZOP) i pomorskog dobra;
- izrada cjelovitog plana jadranskog područja.

- **donošenje javnih politika za unapređenje sustava prostornog uređenja**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja – nositelj,
Ministarstvo pravosuđa, savjeti Vlade, strukovne organizacije, akademska zajednica

akcije: - donošenje nacionalne zemljišne politike;
- donošenje mjera fiskalne politike.

5. GRAĐENJE I OBLIKOVANJE PROSTORA

Izgrađeni prostor je sastavni dio životne okoline svakog pojedinca, a njegova vrsnoća je preduvjet visoke kvalitete života.

Stoga su kvaliteta građenja i oblikovanja prostora koji osiguravaju kvalitetne socijalne, ekonomske, kulturološke i ekološke uvjete života od općeg interesa, te kao takvi trebaju biti shvaćeni i čvrsto utemeljeni u društvu.

Vrsnoća izgrađenog prostora nije rezultat slučajnosti, potrebno je široko razumijevanje i prihvaćanje ciljeva kvalitete i kriterija vrsnoće u svim dijelovima složenog procesa građenja počevši od prostornog planiranja, preko projektiranja i izvođenja, do korištenja i održavanja.

Kvaliteta i težnja ka vrsnoći su obveza i odgovornost svih sudionika, uz vodeću i koordinacijsku ulogu arhitekata. Istodobno, i upravna tijela koja sudjeluju u procesu građenja moraju imati istu obvezu i odgovornost prema ostvarivanju vrsnoće izgrađenog prostora.

Vrsnoća izgrađenog prostora zasniva se na arhitektonskoj vrsnoći koja uz primjenu principa održivosti i vrsnoću izvedbe postaje kvalitetna životna okolina.

Vrsnoći građenja i oblikovanja posebno treba težiti na području stanovanja, jer je ono najvažnija sastavnica socijalnog razvoja društva i prevladavajući sadržaj naselja i gradova, te najveći korisnik prostora.

Izazovi

Arhitektonska vrsnoća

Arhitektonska vrsnoća predstavlja osnovu kvalitete svakog izgrađenog prostora, bilo da se radi o zgradama, inženjerskim građevinama ili krajobraznoj arhitekturi. Zasnovana je na uspješnom spoju skladnog uklapanja u postojeći krajobraz, zaštite vizura, inovativnih ideja, kvalitete oblikovanja, funkcionalnosti, praktičnosti, efikasne upotrebe resursa, materijalne trajnosti i ekološke održivosti. Ona je posljedica svjesnog multidisciplinarnog planiranja, projektiranja i razrade projekta, te uključivanja potrebnih znanstvenih metoda, umjetničkih vještina i kreativnosti.

Održiva gradnja

Kvaliteta izgrađenog prostora zasnovana je i na njegovoj održivosti.

Primjenom principa održive gradnje osigurava se dugotrajnost, gospodarska i ekološka prihvatljivost pojedinog zahvata u prostoru.

Energetska učinkovitost, korištenje ekološki prihvatljivih materijala i tehnologija, kao i obnovljivih izvora energije preduvjet su dugoročnog očuvanja našeg cjelokupnog životnog okoliša, uz istodobno osiguranje ugodnog i zdravog životnog prostora. Država mora biti regulator, promotor i poticatelj principa održive gradnje te primjene učinkovitih i održivih rješenja.

Kvaliteta izvođenja

Kvaliteta izgrađenog prostora u konačnici ovisi i o samoj kvaliteti izvedbe. Arhitektonska vrsnoća se u potpunosti može ostvariti samo uz pozornu i kvalitetnu izvedbu gdje vještina i motivacija graditelja kao i kvaliteta primijenjenog građevinskog materijala i proizvoda odlučuje o konačnoj uspješnosti projekta i vrsnoći izgrađenog prostora.

Kvaliteta izvođenja u osnovi podrazumijeva ostvarivanje principa održive gradnje koji uključuju dugotrajnost, energetska učinkovitost, ekološku prihvatljivost te zdravlje i sigurnost korisnika, dok na putu prema vrsnoći treba težiti unapređenju tehnologije građenja, inventivnosti i upotrebi suvremenih građevinskih materijala i proizvoda.

Osiguranje kvalitete izgrađenog prostora

Za osiguranje kvalitete izgrađenog prostora u širim razmjerima primarno je i nužno potrebno osigurati poštivanje i provođenje zakonskih i podzakonskih akata s područja prostornog uređenja i gradnje kako bi se u potpunosti spriječila bespravna izgradnja.

Uzimajući u obzir odgovornost Države, uz sustavno sprečavanje nezakonite izgradnje potrebno je odgovorno pristupiti sanaciji nezakonite izgradnje.

Istodobno, potrebno je unapređivati kontrolu cijelog procesa građenja kroz kontinuiranu aktivnost, koordiniranost i odgovornost svih sudionika - planera, projektanata, izvođača, ulagača i korisnika.

Inicijative

- **osiguranje arhitektonske vrsnoće zahvata u prostoru**
 akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,
 strukovne organizacije, akademska zajednica
 akcije: - unapređenje sustava ocjenjivanja arhitektonske uspješnosti za zahvate u prostoru;
 - donošenje pravilnika o smjernicama i kriterijima vrsnoće građenja, te ocjenjivanja arhitektonske uspješnosti.

- **promocija i poticanje vrsnoće izgrađenog prostora**
 akteri: strukovne organizacije - nositelji,

Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo kulture, Ministarstvo gospodarstva, akademska zajednica

akcije: stvaranje sustava nagrada za vrsnoću građenja i oblikovanja prostora koji, uz stručne nagrade za prostorne planere, arhitekta i krajobrazne arhitekta uključuje i nagrade za sve ostale sudionike procesa građenja - inženjere, izvođače i ulagače.

- **osiguranje primjene principa održive gradnje**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja i Ministarstvo zaštite okoliša
- nositelji,

Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo financija, strukovne organizacije, akademska zajednica, znanstveni instituti

akcije: - izrada nacionalnog programa za održivu gradnju;
- definiranje učinkovitih modela financijskih potpora i subvencioniranja;
- sustavna promocija principa održive gradnje i inovativnih rješenja.

- **unapređenje postojećeg građevinskog fonda**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja i Ministarstvo zaštite okoliša
- nositelji,

Ministarstvo financija, Ministarstvo kulture, strukovne organizacije, akademska zajednica

akcije: - izrada nacionalnog programa energetske obnove građevinskog fonda;
- definiranje učinkovitih modela financijskih potpora i subvencioniranja;
- sustavna promocija energetske učinkovitosti;
- sustavna sanacija nezakonite izgradnje.

- **osiguranje kvalitete i kontrole građenja**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj
nadležna ministarstva, strukovne organizacije, akademska zajednica, znanstveni instituti

akcije: - izrada prostornih standarda za planiranje i projektiranje zgrada i prostora poslovne, proizvodne, ugostiteljske, turističke i drugih namjena;
- unapređenje standarda kvalitete za građenje i opremanje zahvata u prostoru;
- unapređenje kontrole procesa građenja;
- unapređenjesustava uvođenjem novih zakonskih instrumenata za sprečavanje bespravne izgradnje;

6. STANOVANJE

Stanovanje kao najvažnija sastavnica socijalnog razvoja društva, a posljedično i gospodarskog napretka treba biti društveno regulirano i kontrolirano područje, ne samo po pitanju dostupnosti stana, nego i po pitanju osiguranja osnovnog standarda i kvalitete stanovanja, kao i omogućavanja da cijene stanova budu prihvatljive ranjivim skupinama stanovništva. Istodobno, gradnja za primarno i sekundarno stanovanje je najveći korisnik prostora i prevladavajući sadržaj naselja te najveće područje tržišno motivirane gradnje. Upravo zbog toga stanovanje zaslužuje iznimnu pozornost u planiranju, projektiranju i gradnji, bez obzira radi li se o individualnim, poduzetničkim ili društvenim naporima da se osigura stambeni prostor.

Kvaliteta pojedinačnog stana, zgrade ili cijelog naselja, mora se zasnivati na arhitektonskoj vrsnoći, principima održivosti i kvaliteti izvedbe.

Izazovi

Pravo na stan

Država treba putem cjelovito osmišljene stambene politike osigurati dostupnost stambenog prostora adekvatnog standarda, pristojnog i sanitarno prihvatljivog, uključujući osnovne infrastrukturne usluge koje su potrebne za normalan život, jer je dom potreba svakog pojedinca. Stambena politika treba ponuditi i regulirati različite modele rješavanja stambenog pitanja koje ovisi o materijalnom statusu, dobi i brojnosti članova obitelji.

Kvaliteta stanovanja

Kvaliteta stanovanja uz kvalitetu samog stambenog prostora podrazumijeva i kvalitetu šireg i užeg stambenog okruženja.

Kvaliteta stambenog prostora treba biti zasnovana na arhitektonskoj vrsnoći s posebnim naglaskom na kvalitetu i fleksibilnost prostorno-funkcionalne organizacije, kvalitetu orijentacije i insolacije prostora, dostupnost i primjenu principa održive gradnje koje kao rezultat daju zdrav i ugodan životni prostor.

Kvaliteta užeg i šireg stambenog okruženja podrazumijeva primjenu standarda kvalitete u planiranju stambenih zona i naselja koji osiguravaju potrebne sadržaje kako užeg stambenog susjedstva poput parkovnih površina, dječjih igrališta i predškolskih ustanova tako i mobilnosti i dostupnost cjelokupnoj mreži javne i društvene infrastrukture koju treba planirati u širem urbanom području.

Kultura stanovanja

Kultura stanovanja ovisi o načinu života, stečenim i naslijeđenim životnim navikama, a predstavlja našu odgovornost prema stambenom prostoru i susjedstvu koje nas okružuje kao i njegovu očuvanju i unapređenju.

Sustavno podizanje kvalitete stanovanja osnovni je preduvjet za podizanje razine kulture stanovanja, kao što je i visoka razina društvene svijesti o značaju izgrađenog prostora osnovni preduvjet za ostvarivanje njegove kvalitete.

Tipologija stanovanja

Pri prostornom planiranju potrebno je osigurati raznolikost tipologije obiteljskog i višestambenog stanovanja uključujući slobodnostojeće kuće, poluugrađene kuće, kuće u nizu, kuće s manjim brojem stanova, kao i višestambene zgrade.

Posebnu pozornost treba posvetiti planiranju i sustavnom komunalnom opremanju zemljišta za individualno stanovanje jer ono zauzima najveći dio prostora namijenjenog stanovanju.

Inicijative

- **donošenje strategije stanovanja**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj
u suradnji s drugim nadležnim ministarstvima, znanstveni instituti, strukovne organizacije (komore, udruge), akademska zajednica

akcije: izrada prijedloga strategije stanovanja i njezino donošenje kao temeljnog dokumenta kojim se definira model i predlaže kvaliteta stanovanja i energetske samodostatnosti organizacija i provedba rasprava na razini zainteresirane javnosti kako bi se identificirali nedostaci, predložili modeli i način rada na izradi mjera i propisa.

- **donošenje mjera i propisa za unapređenje kvalitete stanovanja**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,
znanstveni instituti, strukovne organizacije (komore, udruge), akademska zajednica

akcije: - izrada prostornih standarda za planiranje i projektiranje stambenih zgrada;
- izrada kriterija i smjernica za planiranje stambenih zona i naselja;
- poticanje i reguliranje različitosti (bogatstva tipologija) stambene izgradnje.

7. NATJEČAJI ZA NAJKVALITETNIJE RJEŠENJE KAO PUT DO IZVRSNOSTI

Hrvatska ima stoljetnu tradiciju provođenja arhitektonskih i urbanističkih natječajna kao metode kojom se, kroz pozitivnu konkurenciju, omogućava odabir najboljeg idejnog rješenja, potiče raznolikost pristupa i ideja, kreativnosti i inovacije, u cilju ostvarenja krajnjeg rezultata - visoke kvalitete izgrađenog prostora.

Najbolji rezultati na području arhitekture i urbanizma ostvareni tijekom dvadesetog stoljeća temeljem provedenih natječajna, postali su kulturna baština, afirmirajući tako nacionalni identitet. Natječaj kao metoda odabira najkvalitetnijeg arhitektonskog i/ili urbanističkog rješenja osigurava demokratsku i transparentnu proceduru te participaciju zainteresirane javnosti od faze utvrđivanja natječajnog programa do javne rasprave i izložbe radova, što sve pridonosi podizanju društvene svijesti o značaju kvalitetno izgrađenog prostora.

Natječajni predstavljaju izazov neposrednog uspoređivanja radova svih natjecatelja. Oni su kao metoda kojom se podiže razina arhitektonske vrsnoće, podjednako pogodni za rješavanje kako zahtjevnih, tako i jednostavnijih projektnih zadataka.

Polazišta

- *Klub hrvatskih arhitekata predvođen Stjepanom Podhorskim, Alojzom Bastlom, Viktorom Kovačićem, Edom Schönom, Hugom Ehrlichom i Ćirilom Ivekovićem sastavio je 1908. tzv. „Glavna nacrt za raspis umjetničkih arhitektonskih i inih tehničkih radnja“. Riječ je o jednom od temeljnih dokumenata u razvojnom procesu hrvatske moderne arhitekture, kojim je određen, ne samo opći model natječajnih programa, nego su ujedno jasno definirana prava i dužnosti svakoga sudionika natječajna. Do pojave ovog dokumenta, izrada natječajnih programa bila je mahom povjeravana raznim odjelnim činovnicima, bez poznavanja arhitektonske prakse, što je nerijetko rezultiralo nedostatnim programima, narušavanjem interesa struke, a time i nekvalitetnim arhitektonskim rješenjima.*

Prvi moderno raspisan natječaj u Hrvatskoj jest Natječaj za regulaciju Kaptola i okolice, koji će Klub hrvatskih arhitekata u suradnji s poglavarstvom grada Zagreba izraditi tijekom lipnja 1908. Natječajna porota pod predsjedanjem Corneliusa Gurlitta prvu će nagradu dodijeliti Viktoru Kovačiću, drugu Stjepanu Podhorskom, a treću Dionizu Sunku. Iako nagrađeni natječajni projekt neće nikada biti u potpunosti realiziran, riječ je o događaju koji će prekoračiti odrednice uobičajenih arhitektonskih zbivanja i dobiti značenje događaja od presudne važnosti za daljnji tijek hrvatske arhitekture sa snažnim

odjecima sve do današnjih dana, o kojima sada govorimo kao o vlastitom kulturnom identitetu i baštini.

Natječaji se od tada, pod okriljem strukovnih udruženja, provode više ili manje kontinuirano za značajne zahvate u prostoru.

- *Od 2006. godine natječaji se provode temeljem Pravilnika o natječajima s područja arhitekture i urbanizma, koji su donijeli Udruženje hrvatskih arhitekata i Razred arhitekata Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu.*

Izazovi

Afirmacija natječaja

U cilju postizanja visoke kvalitete izgrađenog prostora potrebna je sustavna i kontinuirana afirmacija natječaja kao provjereno najbolje metode kojom se osigurava arhitektonska vrsnoća. Naručitelji javnih zahvata u prostoru trebaju predvoditi svojim primjerom te provoditi javne natječaje, u pravilu, za sve zgrade, građevine, javne prostore i koncepte prostorno-planskih rješenja, kao i za inženjerske zahvate koji su od posebnog značaja za kvalitetni razvoj i uređenje prostora.

Kriteriji značaja zahvata u prostoru za kvalitetni razvoj i uređenje prostora treba biti presudan u određivanju obveze provedbe natječaja i za privatne ulagače i naručitelje.

Unapređenje kvalitete provedbe natječaja

Samo stručna provedba natječaja osigurava postizanje krajnjeg cilja zbog kojeg se natječaji i provode - visoke kvalitete izgrađenog prostora.

Visoka razina provedbe natječaja mora biti osigurana u svim fazama od stručne pripreme natječajnog zadatka, stručnosti odabranih sudionika u provedbi natječaja, transparentnih postupaka vrednovanja natječajnih radova, pa sve do realizacije natječajnih radova.

Inicijative

- **promocija natječaja kod javnih i privatnih ulagača i naručitelja**
 - akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj, strukovne organizacije
 - akcije: - medijska promocija, okrugli stolovi i javne rasprave o ciljevima provedbe natječaja, rasprave u cilju objašnjenja procedure i prednosti odabira najboljeg idejnog rješenja putem natječaja;
 - sustavno javno predstavljanje rezultata natječaja.

- **provođenja natječaja za arhitektonsku vrsnoću inženjerskih zahvata**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,

Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo gospodarstva (Uprava za javnu nabavu), strukovne organizacije

akcije: pokretanje stručne rasprave u cilju izrade potrebne regulative.

- **unapređenje kvalitete provođenja natječaja**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,

Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo gospodarstva (Uprava za javnu nabavu), strukovne organizacije

akcije: - unapređenje postojeće regulative donošenjem pravilnika o natječajima kao općeg propisa;

- definiranje kriterija kojim će se odrediti zahvati u prostoru za koje je obvezna provedba natječaja;

- edukacija sudionika u pripremi i provedbi natječaja.

8. OBRAZOVANJE

Obrazovanje je ključni instrument kojim utječemo na podizanje društvene svijest o kvaliteti i značaju prostora - izgrađenog prostora, prirodnog i kulturnog krajobraza.

Za ostvarivanje, održavanje i stalno unapređenje kvalitete prostora neophodno je osigurati obrazovanje koje se temelji na kvalitetnim, suvremenim nastavnim programima, prilagođenim ciljnim skupinama. Obrazovanje o značaju kvalitete izgrađenog prostora mora uključiti sve pojedince, od najmlađe do odrasle dobi, kao i cjeloživotno profesionalno obrazovanje arhitekata, inženjera i drugih stručnjaka koji sudjeluju u planiranju, projektiranju i gradnji.

Polazišta

- *Sustavno visokoškolsko obrazovanje arhitekata, krajobraznih arhitekata i inženjera u graditeljstvu provodi se na visokoškolskim ustanovama u nekoliko gradova Republike Hrvatske.*
- *Pravilnik o stručnoj praksi pristupnika za diplomski studij arhitekture i urbanizma Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu regulira od 2008. godine provođenje studentske stručne prakse za prvostupnike. Program se provodi u suradnji s Hrvatskom komorom arhitekata.*
- *Pravilnik o stručnom ispitu i upotpunjavanju i usavršavanju znanja osoba koje obavljaju poslove prostornog uređenja i graditeljstva regulira obvezu cjeloživotnog obrazovanja arhitekata i inženjera u graditeljstvu, koja se od strane ovlaštenih provoditelja provodi od 2006. godine u petogodišnjim ciklusima.*
- *Na inicijativu Razreda arhitekata Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu (RA HKAIG) i Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2010.g. arhitektura je uvedena u Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje.*

Izazovi

Predškolsko, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje

Obrazovanje u predškolskoj i osnovnoškolskoj dobi o kulturi i kvaliteti prostora treba biti obvezno kako bi se omogućilo da djeca u budućnosti, kao odrasli građani, izraze svoje mišljenje, donose i utječu na političke, gospodarske i socijalne odluke.

Obrazovanje odraslih

Obrazovanje o značaju kvalitete izgrađenog prostora, namijenjeno kako općoj tako i političkoj javnosti, treba omogućiti razumijevanje složenih procesa planiranja, projektiranja i odlučivanja na području prostornog uređenja, te osigurati kompetentno uključivanje u javne rasprave.

Profesionalno obrazovanje

Profesionalno obrazovanje arhitekata i drugih struka koje sudjeluju u izgradnji treba biti kvalitetno i kontinuirano tijekom cijelog radnog vijeka, pri čemu zbog primarnog značaja u ostvarivanju kvalitete izgrađenog prostora, arhitekti trebaju biti obrazovani za preuzimanje voditeljske i koordinatorske uloge.

Istraživanja u području arhitekture, urbanizma i inženjerskih disciplina

Istraživanja u arhitekturi i drugim inženjerskim disciplinama kao osnovni pokretač razvoja i napretka, trebaju biti sustavno organizirana i namjenski usmjerena te će ulaganja u iste biti višestruko isplativa za kvalitetu prostora u budućnosti.

Inicijative

- **provođenje procesa obrazovanja o arhitekturi i kulturi prostora kroz nacionalni obvezni obrazovni kurikulum,**

akteri: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta - nositelj,

Ministarstvo kulture, Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, akademska zajednica, strukovne organizacije, pojedinci

- akcije:
- izrada programa, priručnika i udžbenika za nastavnike/mentore - provoditelje obrazovanja;
 - integriranje programa u postojeće školske predmete (likovni, glazbeni i tehnički odgoj, povijest, povijest umjetnosti, matematika, hrvatski jezik, informatika);
 - uvođenje arhitekture i kulture prostora kao izbornog predmeta;
 - pokretanje radionica s djecom i mladima od predškolske do srednjoškolske dobi.

- **unapređenje profesionalnog i cjeloživotnog obrazovanja arhitekata, prostornih planera, krajobraznih arhitekata i inženjera**

akteri: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta - nositelj,

Ministarstvo kulture, Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, akademska zajednica, strukovne organizacije

- akcije:
- unapređenje nastavnih programa i programa cjeloživotnog obrazovanja;

- pokretanje novih specijalističkih tečajeva i studija i poslijediplomskih studija;
 - pokretanje i/ili osnivanje novih studija.
- **donošenje nacionalnog programa za znanstvenoistraživački rad iz područja arhitekture i prostornog planiranja**
 - akteri: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja – nositelji,
Ministarstvo kulture, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, znanstvene institucije
akademska zajednica
 - akcije: - određivanje područja od posebnog interesa za istraživanje;
 - poticanje i razvijanje istraživačkog i znanstvenoistraživačkog rada kroz doktorske studije i savjetovanja.

9. PROSTOR I ARHITEKTURA KAO POKRETAČI GOSPODARSKOG RAZVOJA

Prostor Republike Hrvatske je temeljno nacionalno dobro i jedan od najvećih resursa kako gospodarskog, tako i održivog razvoja društva u cjelini.

Zaštita i korištenje prostora trebaju biti zasnovani na jasnoj viziji dugoročnog razvoja Republike Hrvatske, te sustavnom i odgovornom gospodarenju i kvaliteti izgrađenog prostora.

Visoka kvaliteta arhitekture ima značajnu ulogu u razvoju i napretku društva, jer stvara dobre uvjete za život i osigurava uvjete za rast i razvoj gospodarstva, kako kroz oblikovanje prepoznatljivog nacionalnog identiteta, tako i stvaranjem dobre osnove za razvoj, posebice, graditeljstva i turizma.

Izazovi

Održivo gospodarenje prostorom

Ukupna zaštita i korištenje nacionalnog prostora opći je interes, te gospodarenje prostorom treba biti osmišljeno kao dugoročno održivo i utemeljeno na nacionalnom konsenzusu s jasnom vizijom budućeg razvoja Republike Hrvatske.

Održivo gospodarenje prostorom kao nužni preduvjet dugoročno održivog razvoja i napretka treba zasnivati na integralnom prostornom planiranju koje uključuje ekonomsku, socijalnu, okolišnu i kulturnu održivost, te podrazumijeva multidisciplinarnost, transparentnost i sudjelovanje javnosti.

Arhitektura kao osnova nacionalnog identiteta

Arhitektura kao najprisutnija i najvidljivija slika društva ima najznačajniju ulogu u oblikovanju prepoznatljivog identiteta države, područja ili grada.

Prepoznatljiv identitet važan je pri stvaranju pozitivnog i atraktivnog okruženja kako za svakodnevni život i odmor, tako i za pokretanje inicijalnih gospodarskih interesa, kvalitetnih domaćih i stranih ulaganja, te podizanje nacionalne konkurentnosti na globalnom tržištu rada i ulaganja.

Sustavnim podizanjem razine kvalitete arhitekture i težnjom ka vrsnoći, treba stvarati pozitivnu sliku Hrvatske kao moderne i inovativne nacije koja svjesna vrijednosti svog prostora postaje pozitivno i atraktivno okruženje za život, odmor, rad i ulaganja.

Prepoznatljivost i konkurentnost hrvatske arhitekture

Hrvatska arhitektura treba biti visoke kvalitete kako bi bila internacionalno prepoznata i priznata. Prepoznatljivost hrvatske arhitekture treba graditi na skladu suvremenosti i tradicije, lokalnom kontekstu i regionalnim specifičnostima, te primjeni globalnih dostignuća i inovacija u graditeljstvu.

Visoka kvaliteta i prepoznatljivost hrvatske arhitekture nužan su preduvjet za ostvarivanje njene konkurentnost, te za otvaranje izvozne perspektive za cjelokupno hrvatsko graditeljstvo, što će se pozitivno odraziti i na globalno pozicioniranje Hrvatske.

Kvaliteta arhitekture kao osnova razvoja graditeljstva

Hrvatsko graditeljstvo ima veliki potencijal rasta, te treba postati jedan od glavnih pokretača razvoja našeg društva.

Kvaliteta arhitekture koja podrazumijeva arhitektonsku vrsnoću, održivu gradnju i kvalitetu izvođenja ima presudnu ulogu u ostvarivanju razvojnog potencijala i konkurentnosti graditeljstva, kako u dijelu arhitektonskih i inženjerskih djelatnosti tako i u dijelu građevinske industrije.

Kako bi graditeljstvo postalo kvalitetan nacionalni, te posljedično konkurentan i značajan izvozni proizvod, njegov razvoj treba biti zasnovan na sustavnom planu razvoja graditeljstva i vrsnoći planiranja, projektiranja i izvođenja.

Kvaliteta arhitekture kao poticaj razvoja turizma

Ostvarivanje potencijala i održivosti razvoja turizma, uz mjere zaštite i očuvanja kulturne i prirodne baštine, uvelike ovisi o prepoznatljivosti i visokoj kvaliteti, kako cjelokupnog kulturnog krajobraza, tako i pojedinačnih primjera arhitekture.

Visoka kvaliteta arhitekture treba biti sustavno promovirana i poticana, s posebnim naglaskom na graditeljsko naslijeđe, turističke predjele i zgrade. Istodobno, Država treba planirati i uložiti u vrsnoću arhitekture kako bi pojedini primjeri, postali internacionalno prepoznati, nacionalni simboli s velikim utjecajem na razvoj turizma, kao i na razvoj gospodarstva u cijelosti.

Inicijative

- **unapređenje sustava gospodarenja prostorom**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja- nositelj

Ministarstvo kulture, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo turizma, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, Ministarstvo poljoprivrede, znanstvene institucije, akademska zajednica, strukovne organizacije

akcije: - uspostava jedinstvenog sustava gospodarenja prostorom koji se temelji na viziji razvoja Republike Hrvatske;
- usklađivanje sektorskih strategija i programa, te prostorno-planske dokumentacije.

- **uključivanje arhitekture u stvaranje prepoznatljivog nacionalnog identiteta**

akteri: Ministarstvo turizma i Ministarstvo kulture - nositelji
Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, strukovne organizacije, akademska zajednica

akcije: - donošenje nacionalnog programa za brendiranje države;
- sudjelovanje arhitekata u multidisciplinarnim timovima projekata brendiranja;
- podizanje svijesti o značaju arhitekture u brendiranju regija i gradova.

- **promocija hrvatske arhitekture na međunarodnom planu**

akteri: Ministarstvo kulture i strukovne organizacije - nositelji,
Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta, Ministarstvo turizma, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, akademska zajednica

akcije: - subvencioniranje stručnog sudjelovanje na međunarodnim natjecajima, izložbama i selekcijama, te organiziranje putujućih izložbi i međunarodnih natjecaja;
- kontinuirana promocija dostignuća hrvatske arhitekture od strane Države u svim nacionalnim nastupima i prezentacijama na području kulture, diplomacije, gospodarstva, obrazovanja, turizma, sporta i dr.
- unapređenje sustava nagrađivanja najuspješnijih arhitektonskih i inženjerskih ostvarenja.

- **unapređenje razvoja hrvatskog graditeljstva**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - nositelj,
Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, Hrvatska gospodarska komora, strukovne organizacije, akademska zajednica

akcije: - osnivanje nacionalne platforme za graditeljstvo s ciljem stvaranja zajedničke vizije dugoročnog razvoja;

- promicanje i poticanje vrsnoće u svim fazama procesa građenja i građevinskoj industriji;
 - poticanje interakcije projektantskih djelatnosti i građevinske industrije;
 - poticanje i subvencioniranje istraživanja i inovacija u graditeljstvu.
- **uključivanje arhitekture u planiranje turističkog razvoja Republike Hrvatske**
 - akteri: Ministarstvo turizma i Ministarstvo kulture - nositelji,
Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, strukovne organizacije
 - akcije: - promocija značaja nacionalne prepoznatljivosti i visoke kvalitete cjelokupnog kulturnog krajobraza i arhitekture u razvoju turizma;
 - definiranje kriterija i smjernica za planiranje predjela i zgrada turističke namjene, te provođenje natječaja za najkvalitetnije rješenje;
 - planiranje i ulaganje u arhitekturu koja će zbog svoje vrsnoće i inventivnosti postati internacionalno prepoznat nacionalni simbol.

10. ZAKONODAVNI OKVIR

Uvjet funkcioniranja sustava prostornog uređenja je jednakopravnost korištenja prostora utemeljena na uređenom i usklađenom zakonodavstvu.

Donošenjem arhitektonskih politika Republike Hrvatske potvrđuje se svijest o prostoru općenito, a posebno o ulozi izgrađenog prostora u ostvarivanju visoke kvalitete života, te nacionalnog razvoja i napretka.

Za uspješnu provedbu arhitektonskih politika potrebno je usvojene ciljeve sustavno primijeniti u zakonodavni okvir na svim razinama planiranja (od strateških dokumenata do provedbenih akata), te osigurati uvjete za njegovu efikasnu provedbu.

Nadresorna i međuresorna koordinacija i metode multidisciplinarnog pristupa osnovni su preduvjeti uspješnog određenja i izrade kvalitetnog zakonodavnog okvira.

Izazovi

Unapređenje i usklađenje postojećeg zakonodavnog okvira

Postojeći zakonodavni okvir, potrebno je unaprijediti i dopuniti nedostajućom zakonskom regulativom.

Za ostvarivanje ciljeva arhitektonskih politika potreban je cjelovit i međusobno usklađen zakonodavni okvir. Za uspješnu provedbu također je potrebna kontinuirana suradnja i definirane nadležnosti svih razina uprave kako bi se uspješno distribuirala znanja, mehanizmi i vještine provedbe.

Strateški dokumenti

U postojećim strateškim dokumentima potrebno je naglasiti značaj kvalitete izgrađenog prostora u njegovu očuvanju, unapređenju i zaštiti.

Utemeljene na postojećim strateškim dokumentima, Arhitektonske politike kao nacionalni program za vrsnoću i kulturu građenja predlažu, u skladu s europskom praksom, proširenje okvira strateških dokumenata.

Inicijative

- **usklađivanje rada ministarstava u pripremi regulative u djelokrugu prostornog uređenja**

akteri: resorno tijelo – kao koordinator

Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Ministarstvo uprave, Ministarstvo financija

akcije: osnivanje nadresornog tijela Vlade Republike Hrvatske za koordinaciju rada ministarstava u pripremi i provedbi dokumenata vezanih za prostorno uređenje, te nadzor i kontrolu u primjeni.

- **usklađenje i unapređenje cjelokupnog zakonodavnog okvira koji utječe na prostorni razvoj i osiguranje kvalitete izgrađenog prostora**

akteri: nadresorno tijelo pri Vladi Republike Hrvatske - nositelj,

pojedina ministarstva (ovisno o području), strukovne organizacije

akcije: - interaktivna i partnerska suradnja zakonodavca i strukovnih organizacija na konstataciji stanja i problema, raspravama, izradi prijedloga rješenja;
- poticanje suradnje svih sudionika u izgradnji prostora na unapređenju zakonodavnog okvira;

- **unapređenje postojećih i donošenje novih strateških dokumenata prostornog razvoja i javnih politika**

akteri: Državni zavod za prostorni razvoj - nositelj,

Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Ministarstvo uprave, akademska zajednica, znanstvene institucije i strukovne organizacije

akcije: donošenje strateških dokumenata prostornog razvoja.

- **uspostava sustava koordinacije i kontrole provedbe arhitektonskih politika**

akteri: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja- nositelj,

Ministarstvo kulture, strukovne organizacije, akademska zajednica

akcije: osnivanje ureda za arhitektonske politike koji će biti zadužen za kontinuirano informiranje, promociju, poticanje, koordiniranje, praćenje, kontrolu provedbe i kontinuirano unapređenje provedbe arhitektonskih politika, prema potrebi i prilagodbom zakonodavnog okvira.

E/ ZAKLJUČCI

Arhitektonskim politikama ostvaruje se zaštita interesa Republike Hrvatske u očuvanju, prezentaciji i korištenje graditeljskih i arhitektonskih ostvarenja, vrednovanju prirodnih i urbanih krajobraza, kulturnoj i prirodnoj baštini, te uspostavi nacionalnog programa za vrsnoću i kulturu građenja.

Kvalitetom prostornog i arhitektonskog oblikovanja i građenja izravno se utječe na kvalitetu izgrađenog prostora, odnosno na ostvarenje socijalnih, gospodarskih, kulturoloških i ekoloških uvjeta života.

Provedba arhitektonskih politika zahtijeva:

- Prepoznavanje i prihvaćanje izgrađenog prostora kao sveobuhvatnog okvira kojim su određene postavke kvalitete života i čiji je značaj potrebno čvrsto utemeljiti u društvu kroz razvoj kulture građenja;
- Visoku društvenu svijest i političku volju kako bi se ostvarila visoka kvaliteta izgrađenog prostora, koja predstavlja opći interes i nije rezultat slučajnosti: visoka kvaliteta izgrađenog prostora se stvara neposrednim, savjesnim i koordiniranim djelovanjem arhitektonske i inženjerskih struka;
- Održivi razvoj, odnosno cjelovito, organizirano i jedinstveno planiranje i uređivanje izgrađenog prostora na temelju predloženih ciljeva arhitektonskih politika, kroz sveobuhvatnu i učinkovitu suradnju državne uprave i lokalne samouprave, strukovnih organizacija, udruga, znanstvenih/obrazovnih institucija i pojedinaca.

Arhitektonske politike Republike Hrvatske usmjerene su na ostvarivanje tri osnovna cilja:

1. Kultura građenja kao preduvjet kvalitete izgrađenog prostora
2. Kvaliteta izgrađenog prostora kao osnova za dobar život svakog pojedinca
3. Kvaliteta arhitekture kao poticaj nacionalnog razvoja i napretka

Arhitektonske politike koordinirano provode, neposredno ili posredno, svi dionici prostornog razvoja: zakonodavac, tijela javne uprave na svim razinama, akademska zajednica, znanstvene institucije, strukovne organizacije i udruge, arhitekti i inženjeri, udruge građana, pojedinci i mediji.

Ostvarivanje ciljeva arhitektonskih politika je dugoročni zadatak, koji zahtijeva strpljenje, ali i ustrajnost. Bitno je uspostaviti i mehanizme za praćenje i provedbu dogovorenih aktivnosti, ali i osigurati praćenje i oblikovanje prijedloga novih akcija i djelovanja na unapređenju kvalitete izgrađenog prostora u budućnosti.

Za ostvarenje zacrtanih ciljeva Arhitektonskih politika kao nacionalnog programa za kulturu građenja 2013-2020. predlaže se:

- 1) Unapređenje i usklađenje zakonodavnog okvira,
- 2) Donošenje strateških i provedbenih dokumenata prostornog uređenja,
- 3) Osnivanje institucija i ureda (ili restrukturiranje postojećih),
- 4) Unapređenje obrazovnog sustava,
- 5) Osnivanje Platforme za kulturu građenja (BAUKULTUR),

čime su obuhvaćene inicijative i akcije iz svih tematskih područja.

F/ PRILOZI

- DESET PRIJEDLOGA ZA NACIONALNU POLITIKU ARHITEKTURE I GRADNJA NA OBALI, ZAKLJUČCI 1. KONGRESA HRVATSKIH ARHITEKATA, ZADAR 2004.
- ZAKLJUČCI 2. KONGRESA HRVATSKIH ARHITEKATA, OPATIJA 2007.
- IZJAVA O ARHITEKTONSKIM POLITIKAMA, ZAKLJUČAK 3. KONGRESA HRVATSKIH ARHITEKATA, SPLIT 2010.
- ZAKLJUČCI ZNANSTVENO-STRUČNOG SKUPA „PERSPEKTIVE PROSTORNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE“, ZAGREB 2011.

DESET PRIJEDLOGA ZA NACIONALNU POLITIKU ARHITEKTURE

1. Javnost

Kvaliteta izgrađenog okoliša je pravo i obveza svakog pojedinca.

Državna i lokalna uprava dužne su osigurati provedbu ovih prava i obveza.

Obrazovni sustav mora jačati društvenu svijest o kvaliteti i značaju izgrađenog okoliša.

2. Značaj arhitekture

Arhitektura je područje od nacionalnog interesa, dio prepoznatljivosti i kulture naroda.

Potrebno je arhitekturu, urbanizam i krajobraznu arhitekturu prepoznati kao odlučujući element u oblikovanju zdravog i očuvanog okoliša.

3. Naslijeđe

Zaštita, briga i unapređenje arhitektonskog naslijeđa, stoljećima stvaranih kulturnih krajobraza, trebaju poticati svijest javnosti i vlasti o regionalnom i lokalnom identitetu, kao i kvaliteti izgrađenog i prirodnog okoliša.

Nužan je kvalitetan i ravnopravan dodir povijesnog i suvremenog arhitektonskog izraza.

4. Održiva gradnja

Strategija uređenja prostora treba uvažavati načela očuvanja okoliša i prostornih potencijala za buduće generacije.

U kontekstu održivog razvoja održiva gradnja mora osigurati trajnost, kvalitetu oblikovanja i konstrukcija uz financijsku, ekonomsku i ekološku prihvatljivost.

5. Javne investicije, javna nabava

Sustav javne nabave i javni ulagači moraju prilikom dodjele poslova projektiranja osigurati odabir po kriterijima kvalitete, u oblikovnom, tehničkom i ekonomskom smislu.

Javne građevine moraju biti primjeri kvalitetne arhitekture.

6. Arhitektonski natječaji

Poticanjem arhitektonskih natječaja, kao demokratskog i transparentnog sredstva, postiže se raznolikost ideja, kreativnost i inovacija.

Stoljetna tradicija natječaja u hrvatskoj arhitekturi, kao i drugdje u Europi, dokazuje optimalan način odabira koji rezultira kvalitetom.

7. Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir koji regulira građenje mora biti jednostavan i efikasan te treba omogućiti sudjelovanje javnosti pri donošenju odluka koje utječu na kvalitetu arhitekture i izgrađenog okoliša.

Arhitekti traže sustavnu reformu cjelovitog zakonodavstva koje regulira prostor i okoliš.

8. Edukacija arhitekata

Edukacija i stalno usavršavanje arhitekata moraju biti multidisciplinarni i usmjereni prema kompetentnom preuzimanju profesionalne odgovornosti.

Pet godina sveučilišne naobrazbe i dvije godine praktičnog rada su minimalni uvjeti za stjecanje ovlaštenja za rad arhitekata.

9. Odgovornost i status arhitekata

Arhitekti snose odgovornost prema društvu i okolišu. Kako bi u potpunosti mogli preuzeti odgovornost, organiziranje u samostalnoj Komori arhitekata, kao u drugim europskim zemljama, predstavlja nužnost.

10. Kultura građenja

Kultura građenja predstavlja trajni proces javnog dijaloga o stvaranju izgrađenog okoliša, odnosi se na sve izgrađeno, a ne samo na arhitekturu.

Potrebno je pokretati procese na svim razinama društva, kako bi se unapređivala kvaliteta izgrađenog okoliša, koji treba postići uravnotežen odnos javnog i privatnog.

Osnivanje Instituta za arhitekturu važan je element kulture građenja.

Zadar, 16.listopada 2004.

GRADNJA NA OBALI

1. Obala i otoci su naša najveća vrijednost. Ovaj općeprihvaćeni zaključak podrazumijeva i poseban status i brigu. Deklarativno ponavljanje bez ozbiljnih ulaganja i konkretnog učešća države ne može donijeti rezultate.
2. Sustav planiranja i upravljanja obalnim razvojem mora biti logičan i operativan, što pretpostavlja promjenu zakonskog okvira. Evidentna je potreba za uredom za Jadran koji bi koordinirao ove aktivnosti, kao i podizanja razine nosioca planiranja sa sadašnje razine općina.
3. Izgradnja na obali mora biti rezultat promišljenog multidisciplinarnog postupka kao slijed prostorne politike države i nacionalne politike arhitekture. Davno usvojena načela integralnog upravljanja obalom i održivog razvoja, navedena u zakonskim preambulama, moraju biti primijenjena i u praksi.
4. Obala je prostor u kojem se živi, a posljedično tome i gradi. Svaki pokušaj zaustavljanja procesa i zamrzavanja zatečenog stanja osuđen je na neuspjeh. Svaka strategija upravljanja mora o tome voditi računa, u protivnom je već u startu neuspjela.
5. Održiv razvoj bez stanovništva nije održiv razvoj. Sačuvati izgled obale koja bi potpuno promijenila svoje stanovnike ne može biti interes Hrvatske. Država mora pronaći mjere kojima olakšava ostanak lokalnom stanovništvu u ovom prostoru.
6. Obala je značajni dio hrvatskog identiteta odakle potječu počeci graditeljskog naslijeđa. Nova izgradnja treba biti izraz suvremenog hrvatskog društva, koja vodi računa o svim slojevima povijesnih vrijednosti. Nipošto se ne smije dopustiti uvoz recikliranih projekata romantičnih turističkih resorta, koji su već upropastili ostale obalne prostore Mediterana.
7. Privatizacija i ograđivanje obale je apsolutno neprihvatljiv model, stran hrvatskoj tradiciji odnosa prema prostoru. Koncept zatvorenih resorta, ili pak prodaje uvala ili cijelih otoka nipošto ne pripada obalnom prostoru.

Zadar, 16. listopada 2004.

ZAKLJUČCI 2. KONGRESA HRVATSKIH ARHITEKATA

1. Gradovi, naselja i zgrade koji nas okružuju svjedoče o civilizaciji i kulturi koja nas je afirmirala kao narod, pojedince i stručnjake.
2. Odgovorni smo za očuvanje zatečenih vrijednosti te za stvaranje novih koje će biti afirmirane u budućnosti.
3. Strategija očuvanja prirodnog, zdravog i civiliziranog izgrađenog okoliša nema alternativu. Alati kojima se to postiže mogu biti i sredstva uništavanja.
4. Vatra, nuklearna energija i prostorni planovi dobre su sluge, a loši gospodari.
5. Stručna odgovornost daleko je uži pojam od društvene odgovornosti, ne treba očekivati od neodgovornog građanina da bude odgovorni arhitekt.
6. Organizacija javnih arhitektonskih natječaja presudna je za kvalitetan okoliš i mora se zadržati u svojoj cjelokupnosti u kontekstu prilagođavanja hrvatskog gospodarstva europskim standardima.
7. Arhitekti žele aktivno sudjelovati u strateškim odlukama koje imaju nesagledive posljedice po prostor da bi mogli preuzeti stvarnu odgovornost.
8. Arhitekti nisu manje odgovorni od ostalih koji djeluju u prostoru koji nazivamo hrvatskim nacionalnim interesom, usuđujemo se tvrditi da su odgovorniji od mnogih drugih.
9. Hrvatski arhitekti ustraju u zahtjevu za osnivanje samostalne Hrvatske komore arhitekata kao bitnog preduvjeta za odgovorno djelovanje.
10. Politika arhitekture i kvaliteta građenja mogu se provoditi samo uz deklarirane smjernice, u vidu strateškog dokumenta kojim se politika određuje prema arhitekturi.
11. Obrazovanje mora biti primjereno trenutku i odgovarati na arhitektonske izazove u suvremenom društvu.
12. Hrvatski arhitekti imaju snage i volje popravljati stvarnost, ali se pitaju želi li stvarnost biti popravljena?

Predsjedništvo Udruženja hrvatskih arhitekata i Odbor Razreda arhitekata HKAIG
Opatija, 20. listopada 2007.

IZJAVA

Naša je vizija da arhitektura treba imati aktivniju ulogu u podizanju života i u razvoju Hrvatske. U nastojanju promocije šire društvene svijesti i razumijevanja doprinosa koji arhitektura i kvalitetno izrađen prostor ima na kvalitetu života i blagostanje društva kao cjeline, Hrvatska komora arhitekata i Udruženje hrvatskih arhitekata predložili su smjernice za arhitektonsku politiku kao osnovu za daljnju izradu završnog dokumenta.

Pritom je javni interes osobito prepoznat u kvalitetnom arhitektonskom stvaralaštvu, integraciji u visokovrijedni i poticajni izrađen prostor s uvažavanjem specifičnosti pojedinih sredina, te u poštivanju prirodnog i urbanog krajobraza, kao i kulturnog naslijeđa.

Slijedeći smjernice za arhitektonsku politiku Republike Hrvatske, institucije ovom izjavom izražavaju svoju opredijeljenost i spremnost da će:

1. Razviti organizacijski okvir koji će omogućiti nastavak izrade i donošenje dokumenta o Arhitektonskoj politici Republike Hrvatske,
2. Promovirati visoke standarde u oblikovanju i gradnji kao podršku naporima u ostvarivanju ove inicijative,
3. Ostvarivati koncept održivog razvoja i poticati inovacije u arhitekturi u cilju oblikovanja održivog okoliša u budućnosti,
4. Poticati potražnju za visokokvalitetnom arhitekturom u društvu kao cjelini,
5. Nastaviti vrednovati kulturne i umjetničke vrijednosti arhitekture poticanjem obrazovanja i svijesti inicijativama koje razvijaju interes za kvalitetu i sadržaj izrađenog prostora,
6. Podržavati primjenu znanja i vještina glede suvremene arhitekture, koja kao holistički i integrirani pristup uključuje graditeljsko naslijeđe u svojem razvoju,
7. Promicati ulaganja u istraživanje i razvoj, usmjeravanjem na zeleni sektor i otvaranje novih radnih mjesta,
8. Pokrenuti proces rasprava u stručnoj i drugoj javnosti u kojima će se osmisлити detaljnije akcije, učinci i potpora ovoj izjavi.

Prepoznavši mjesto arhitekture u smislu njene kulturne, estetske i društvene vrijednosti u hrvatskom društvu i za dobrobit svakog čovjeka, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Savjet za prostorno uređenje Republike Hrvatske, Hrvatska komora arhitekata i Udruženje hrvatskih arhitekata podržavaju i potiču daljnje aktivnosti vezane za inicijativu za donošenje dokumenata kojim će se oblikovati arhitektonska politika kao izraz društvene, kulturne i gospodarske dimenzije arhitekture u svekolikom razvoju Republike Hrvatske.

Za Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
ministrica Marina Matulović Dropulić

Za Savjet za prostorno uređenje Republike Hrvatske
predsjednik StjepoButijer

Za Hrvatsku komoru arhitekata
predsjednik Tomislav Ćurković

Za Udruženje hrvatskih arhitekata
predsjednik Hrvoje Hrabak

U Splitu, 25. studenoga 2010. godine

ZAKLJUČCI

ZNANSTVENO-STRUČNOG SKUPA „PERSPEKTIVE PROSTORNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE“

Svojom samostalnošću i pristupanjem Europskoj uniji Hrvatska ulazi u jedno od najodgovornijih razdoblja svoje povijesti u kojem će se formirati odnos europskih zbivanja i vlastite državnosti. Odgovarajući na taj izazov i vodeći računa o važnosti očuvanja nacionalnoga identiteta prostorni razvoj mora rezultirati novim vrijednostima temeljenim na sljedećim činjenicama:

1. Prostor Republike Hrvatske kao njezin vrijedan i potrošiv resurs mora se čuvati i aktivno štiti, uvažavajući sve njegove specifičnosti.
2. Razvojne scenarije valja koncipirati vidljivom i mjerljivom gospodarskom i društvenom učinkovitosti, usklađeno s interesima održivog gospodarenja resursima.
3. Osobito vrijedna prirodna i kulturna dobra razvojni su potencijal na kojem se gradi identitet hrvatskoga prostora.
4. Odluke o korištenju i uređenju prostora donose se na znanstveno i stručno utemeljenim činjenicama, sagledavajući i prihvaćajući sve učinke kreativnog djelovanja u prostoru.
5. Kriteriji vrsnoće polazišta su svake intervencije u prostoru od prostorno-planerskih i urbanističkih vizija do arhitektonskih prostorno-oblikovnih ostvarenja.
6. Valja uspostaviti institucionalnu mrežu i provesti strukturne promjene sustava prostornoga planiranja, počevši uspostavljanjem Hrvatskoga zavoda za prostorni razvoj.
7. Nadresorna i međuresorna koordinacija i metode multidisciplinarnog pristupa prostornom planiranju osnovni su uvjeti uspješne izrade i provedbe Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske.

Navedene činjenice polazišta su za prostorno-razvojno planiranje Hrvatske, i obvezuju sve sudionike, od pojedinca do najšire društvene zajednice.

Savjet prostornog uređenja RH, HAZU

Zagreb, listopad 2011.